

Yahya Çavuş (Ezineli) (1887-1915)

Çanakkale'de 25 Nisan çıkarmaları ile başlayan kara muharebelerinin asıl hedefi, 19 Şubat - 18 Mart 1915 tarihleri arasında yaşanan Çanakkale deniz muharebelerinde yenilgiye uğrayan İngiliz-Fransız müttefik donanmasına Marmara Denizi'ne giden yolu açmaktı. Bu hedefe ulaşmak için 25 Nisan günü Gelibolu Yarımadası'nın en güneyindeki Seddülbahir bölgesine ve buradan yaklaşık 30 km. kuzeydeki Arıburnu mıntıkasına asker çıkararak İngiliz-Fransız müttefik ordusu, on beş gün içinde yarımada'daki Türk kuvvetlerini etkisiz hale getirip Seddülbahir bölgesini ele geçirerek buradan hareketle Kilitbahir platosunu işgal etmeyi planlamışlardı. Seddülbahir bölgesi Gelibolu Yarımadası'nın en uç noktasıydı. . Kilitbahir platosu elde edildiğinde, Çanakkale Boğazı'nı savunan tabyalar birer birer işgal edilerek, boğazı kapayan mayınlar temizlenecek ve Müttefik donanmaya İstanbul yolu açılacaktı.

İngilizler, çıkarma yapmayı planladıkları Seddülbahir'e beş farklı noktadan taarruz edeceklerdi. Bu beş nokta doğudan batıya doğru tanımlandığında; Morto Koyu (S Sahili), Ertuğrul Koyu (V Sahili), Tekke Koyu (W Sahili), İkiz Koyu (X) Sahili, Pınarıçi Koyu (Y Sahili) idi. Söz konusu beş noktadan yapılan çıkarmalar 25 Nisan 1915 sabah saat 04.30'da yoğun bir donanma ateşi ile başlamıştı. Bu noktalardan 29. İngiliz Tümeni'nden karaya çıkarılacak kuvvetlerin ilk aşamada 4.900 kişinin çıkartılması hedeflenmişti. Bu kuvvetlerin sonraki aşamada karaya çıkarılacak River Clyde'de bulunan 2100 ve 2. Yedek kısımdaki 1200 aşkın bir kuvvetle desteklenmesi hesaplanmıştı. River Clyde gemisinde askerlerin kolayca karaya çıkması için küçük bazı değişiklikler yapılmış, geminin yan kısımlarında çıkış boşlukları açılmış, geminin baş tarafına kum torbalarıyla korunan makineli tüfekler yerleştirilmişti. Donanma ateşi yaklaşık bir saatten fazla devam etmişti. Söz konusu mıntikalardan karaya çıkarılacak olan kuvvetlerin birleşerek 25 Nisan 1915 tarihli hedefleri olan Alçıtepe'yi ele geçirerek Kilitbahir bölgesine hareketlenmeleri planlanmıştı.

Seddülbahir bölgesi, 5. Ordu, 3. Kolordu, 9. Tümen, 26. Alay, 3. Tabur tarafından savunulmaktaydı. 3. Tabur Komutanı Binbaşı Mahmut Sabri Bey komutasındaki 1200 mevcutlu tabur bünyesinde dört bölük mevcuttu. Bu bölüklerden biri Ertuğrul Koyu'nda, birisi de Tekke Koyu'nda idi. Geriye kalan iki bölük ihtiyatta tutulmuş tabur karargahı da Seddülbahir'in kuzey istikametinde bulunan Harapkaale'de konuşlandırılmıştı.

Binbaşı Mahmut Sabri Bey'in kahraman askerlerinden birisi de hiç şüphesiz 3. Tabur,10. Bölük, 1. Takım askerlerinden Ezine'li Yahya Çavuş'tur. Yahya Çavuş'un babası Mustafa Bey, annesi ise Hanife Dudu Hanım'dır. Çanakkale ilinin Ezine ilçesi Koçalı Köyü'nde 1887 senesinde dünyaya gelmiştir. Ailesi tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktaydı. Balkan Savaşları esnasında seferberlik ilan edilmiş Ezineli Yahya Çavuş da askere alınmıştı. Yahya Çavuş gerek Birinci Balkan Savaşı, gerekse İkinci Balkan Savaşlarında çeşitli cephelerde savaşmış Osmanlı Ordusu'nun yaşadığı ağır yenilgi ve bozgunu çok yakından gözlemlemişti. Osmanlı Ordusu Birinci Dünya Savaşı öncesi seferberlik ilan etmiş Yahya Çavuş da orduya tekrar katılmış Çanakkale Cephesi'ne sevk edilmişti. Çanakkale Cephesinde 9. Tümen, 26. Alay, 3. Tabur, 10. Bölük, 1. Takım çavuşu olarak görev yapmıştır. Çanakkale Savaşları esnasında cephede savaşırken Muharrem isimli bir oğlu olmuş ancak Yahya Çavuş şehit olduğundan oğlunu dünya gözüyle görememişti.

Seddülbahir bölgesinde 25 Nisan 1915 tarihinde İngiliz donanmasına ait savaş gemilerinin sabah çok erken saatlerde başlayan tahrip atışları aralıksız dakikalarca sürmüştü. 29. İngiliz Tümeni, bu kıyıda iki buçuk bölüklük bir kuvvetini Ertuğrul Koyu'na, yarım bölük kadar bir kuvvetini de Seddülbahir iskelesine çıkartma yapmak üzere ayırmıştı. Albion ve Cornwallis zırhlılarının himayesinde bu kuvvetleri taşıyan beş filika grubu kıyıya yaklaştığı sırada Yahya Çavuş'un da bulunduğu 10. Bölük 1. Takım askerleri siperlerinde sabırla beklemekteydi. İngiliz donanması Ertuğrul Koyu

siperlerinde hayat kalmadığına tamamen ikna olduktan sonra çıkartma yapmak üzere son hazırlıklarını tamamlamışlardı. 25 Nisan sabahı saat 05.30 sularında donanmanın atışları seyrekleşmiş, filikalar, River Clyde isimli kömür gemisi, vb. unsurların yardımı ile yaklaşık 3.000 İngiliz askeri dubaları, filikaları kullanarak karaya çıkmaya teşebbüs etmişlerdi. Ertuğrul Koyu'na hakim tepelerden Yahya Çavuş ve bölüğü İngiliz askerlerinin tüfek menzillerine girmesini sabırsızlıkla beklemiş menzillerine girdikten sonra büyük bir hınç ve heyecanla saat 06.30 sırasında ateş etmeye başlamışlardı. Yahya Çavuş, beş mangadan oluşan 45 askeriyle ilk taarruz dalgasını püskürtmeyi başarmıştı. Türk mevzilerinden açılan şiddetli karşı ateş nedeniyle filikalarda bulunan 29. İngiliz Tümeni'ne mensup İngiliz askerlerinin büyük bir kısmı kendilerini suyun akıntısına bırakmak zorunda kalarak boğulmuşlardı. Yahya Çavuş ve beraberindeki askerlerin sahile en yakın mesafeden açtıkları ateşlerden karaya çıkmak isteyen İngiliz askerlerinin yüzlercesi bir anda kıyı boyunca birbirinin üzerine cansız bir şekilde düşmüş Ertuğrul Koyu'nun rengi kırmızıya dönmeye başlamıştı. Nakliye gemilerinin baş taraflarında kum torbalarının arasına yerleştirilen ağır makineli tüfekler koya çıkanları himaye etmek için Türk siperlerini aralıksız ateş altında tutmaktaydılar. İngilizlerin bütün bu çabalarına rağmen avcı siperlerinde bulunan Yahya Çavuş ve bölüğü çok etkili atışlarıyla caydırıcılığını sürdürmüşlerdi. 25 Nisan saat 06.30'dan sonra İngiliz donanması avcı hendeklerine tekrar açtığı ateşin desteği ile ikinci kademedeki taburlarını çıkartmaya teşebbüs etmiş ancak hakim mevzilerde bulunan Yahya Çavuş ve bölüğü tarafından tesirli ateşlerle engellenmişti. Öyle ki, nakliye gemilerindeki İngiliz askerlerinin karaya çıkma isteksizliği, çekingen tavırları başlarındaki subayların zorlamalarıyla bir nebze olsun giderilmeye çalışılmıştı.

25 Nisan Saat 07:00'yi geçtiği sırada Seddülbahir ve civarı cehennemi bir manzara almış, 3. Tabur iki cephede muharebeye mecbur kalmıştı. Yahya Çavuş'un da mensubu bulunduğu 10. Bölük Ertuğrul Koyu cephesini savunmayı sürdürüyordu. Saat 10:00'da Seddülbahir Köyü ve iskelesi civarına yapılan şiddetli bombardımandan sonra bir İngiliz taburu buraya çıkmaya çalışmışsa da başarılı olamamıştı. Cephenin bu kısmına 10. Alay 3. Tabur'unun takviye göndermesi gerekiyordu ancak İngilizlerin yoğun donanma ateşi ikmal yapılmasını büyük ölçüde engellemişti. Tekke Koyu'na çıkan bir taburdan fazla İngiliz kuvveti, Aytepe'yi batıdan bastırıp güneyden sarkan kısımlarıyla yarı yarıya kuşatmıştı. İngilizlerin Aytepe üzerine hücum eden kuvvetleri bir taburdan çoktu. Söz konusu İngiliz kuvvetinin Aytepe'ye taarruzu başladığı esnada Ertuğrul Koyu'nda da hareketlenmeler görülmüştü. Ertuğrul Koyu'nun batı yönüne konuşlanan ve koyu yandan gören Yahya Çavuş'un beş manga askeri, söz konusu taarruzu durdurmayı başarmıştı. Yoğun çatışmalardan dolayı cephelerde subay kayıplarının çok olması, 10. Bölük Komutanı Yüzbaşı Hüseyin Hüsnü Bey'in şehit olması üzerine Takım Komutanlığını görevini Yahya Çavuş üstlenmişti. Yahya Çavuş beş mangalık kuvvetiyle burada büyük bir kahramanlık ve komutanlık dirayeti göstererek Ertuğrul Koyu-Gözcübaba siperlerinin İngiliz müfrezeleri tarafından ele geçirilmesini önlemişti. Gözcübaba'daki İngiliz hareketini bastıran Yahya Çavuş'a bir müddet sonra Aytepe'nin İngilizler tarafından kuşatıldığı ve kendi askerlerinin bulunduğu mevzilerin de çevrilmekte olduğu haberleri gelmeye başlamıştı.

İngiliz kuvvetlerinin dayanılmaz taarruzları karşısında en sonunda saat 17:40 sularında Aytepe düşmüştü. Öbür taraftan Ertuğrul Koyu kumsalında sıkışıp kalan İrlanda Taburu perakendeleri Gözcübaba Tepe'ye ilerlemeyi sürdürmüşlerdi. Beş mangalık takımıyla bu sırtları tutan Yahya Çavuş, bu mevzilerin savunmasında olağanüstü bir kahramanlık ve yetenek sergileyerek söz konusu saldırı dalgalarını durdurmayı başarmıştı. Bir müddet sonra Aytepe'nin sarıldığını ve bulunduğu mevzilerin gerisinin kuşatıldığını haber alan Yahya Çavuş, bulunduğu siperlerde bir miktar asker bırakıp geriye kalan mangalarını süngü hücumu için hazırlamış ve Aytepe'ye saldırı hareketine girişmişti. İngilizler de buradaki kuvvetlerini takviye etmişler makineli tüfeklerini yerleştirerek engel ateşine

başlamışlardı. Maalesef Yahya Çavuş ve askerleri yetişinceye kadar Aytepe tamamen düşmüştü. Bunun üzerine Yahya Çavuş ve beraberindekiler çaresiz bir şekilde eski mevzilerine geri dönmeye mecbur kalmışlardı.

Ertuğrul Koyu'nun batı istikameti tarafında mevzilenerek koyu yan ateşi altında tutan Yahya Çavuş'un kuvvetleri sabahtan beri yaptığı savunmada çok etkili olmuştu. Ertuğrul Koyu Türk mevzilerinden açılan savunma ateşleri sonucu üst üste yığılmış İngiliz askerlerinin cesetleri ile dolmuştu.

İngiliz kuvvetleri Ertuğrul mevzilerini tekrar ateş altına alınca, Yahya Çavuş, mevzisini değiştirmek mecburiyetinde kalmış örtülü hendeklerden yararlanarak yeni mevzisine geçmiş savunmaya buradan devam etmişti. Aytepe'yi alan İngilizler, Yahya Çavuş'un Ertuğrul mevzilerini geriden tehdide başlayınca Yahya Çavuş, bu kuvvetleri yok etmek için süngü hücumu yapmak istemişti. Ancak İngilizlerin aralıksız devam eden makineli tüfek ateşi, yoğun ve sürekli aydınlatma fişeği kullanmaları bu kararın tatbikine imkan vermemişti. Buradaki mevzisinde kalamayacağını anlayan Yahya Çavuş geriye kalan beraberindeki mangalarıyla yaklaşık 21 saat süren direnişinden sonra ortalık kararırken Harapkale'deki bölüğüne katılmak mecburiyetinde kalmıştı.

26 Nisan sabahı, havanın ışımasıyla beraber başlayan donanma ateşi, karaya çıkarak makineli tüfeklerle sahilde konuşlanmış olan İngilizlerin baskısı Seddülbahir'deki Türk savunma mevzilerini zor durumda bırakmıştı. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Mahmut Sabri Bey savunma yapmakta direnmiş ancak emri altında bulunduğu 26. Alay Komutanı Yarbay Kadri Bey, saat 10:00'da Mahmut Sabri Bey'e çekilme emrini vermek zorunda kalmıştı. 26 Nisan saat 12:00'ye doğru savunma müfrezelerindeki cephane tükenmeye başlamış zayıflar katlanılmaz bir hale gelmişti. İngilizlerin irtibat hatlarını yoğun ateş altında bulundurmalarından dolayı takviyenin gelmesi de mümkün olamamıştı. Yaklaşık 9 İngiliz taburunu uzun müddet karaya ayak bastırmamaya, kıyıda kalmaya mecbur eden içinde Yahya Çavuş'un da bulunduğu 26. Alay 3. Tabur askerleri saat 13:30'da ateş koruması altında cepheden süzülerek geriye çekilmişti. Seddülbahir'i Savunan içinde Yahya Çavuş'un da bulunduğu 3. Tabur'dan arta kalan askerler geriye çekilerek sahilden 3 km derinlikteki Yalçitepe'ye intikal ederek konuşlanmışlardı. Mahmut Sabri Bey'in komutasındaki 3. Tabur, mevcudunun yarısını kaybetmiş buna karşılık bu bölgede karaya çıkan 10 binden fazla İngiliz kuvvetini yaklaşık 32 saat oyalamış hedeflerine ulaşmasını büyük ölçüde engellemişti.

Binbaşı Mahmut Sabri Bey'in komutasındaki Ezineli Yahya Çavuş'unda içinde bulunduğu 26. Alay 3. Tabur 32 saat boyunca fedakârca direnerek, mevcudunun yarısını kaybetme pahasına düşmana vakit kaybettirmiş, geriden gelen takviye kuvvetlere zaman kazandırmıştı. Ertuğrul Koyu'na yapılan çıkarmanın başarısız olması İngiliz planlarının daha çıkartmanın ilk saatlerinde başarısız olacağını göstermişti. Karaya çıkarılan İngiliz birliklerine verilen ilk gün hedefi, sahile 7 km mesafede bulunan Alçitepe hâkim noktasıydı. Ezineli Yahya Çavuş bilhassa çıkartmanın ilk günü 25 Nisan'da subaylarını kaybeden 10. Bölük'te komutayı ele almış kendilerine oranla çok üstün olan İngiliz kuvvetlerini saatlerce sahil hattında tutmayı başarmıştır. Seddülbahir'de bulunan İngiliz kuvvetleri 8,5 ay süren kara muharebelerinde bu hedefe ulaşamamış, karaya çıktıktan sonra sahilden en fazla 5-6 km ilerleyebilmişti.

26 Nisan 1915 günü Yahya Çavuş Ertuğrul Koyu savunmasının ikinci gününde bacağında hafif şekilde yaralı olduğu halde beraberinde komutası altında bulunan bölük askerleriyle Alçitepe Köyü yakınlarında bulunan 26. Alay Karargahı'na ulaşmıştır. Yahya Çavuş, komutanları tarafından yapılan geri durması, tedavisinin tam olarak yapılması tavsiyelerine rağmen cepheden uzak duramamış kısa bir tedavinin ardından çarpışmalara geri dönmüştür. 4 Haziran 1915'te gerçekleşen 3. Kirte Muharebelerinde bir süngü taarruzu sırasında ağır şekilde yaralanmış Eceabat'ta bulunan hastaneye kaldırılmış ancak 5 Haziran 1915'te burada şehit olmuştur.

Başta Ezineli Yahya Çavuş olmak üzere Ertuğrul Koyu kahramanı şehit ve gaziler için Kültür Bakanlığı tarafından 1962 yılında sembolik bir anıt yaptırılmıştır. Söz konusu anıt 10 Ağustos 1992 yılında restore edilerek tekrar ziyarete açılmıştır. Anıtın ön yüzünde Yahya Çavuş ve takımının kahramanlıklarının dile getirildiği bir rubai yer almaktadır.

“Bir kahraman takım ve de Yahya Çavuş’tular

Tam üç alayla burada gönülden vuruştular

Düşman tümen sanırdı bu şahane erleri

Allah’ı arzu ettiler akşama kavuştular”

Ahmet ALTINTAŞ

KAYNAKÇA

A. Arşivler

Genelkurmay Başkanlığı Arşivi (ATASE) Arşivi, 121/572.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri, BOA, HR. SYS., 2323/1

B. Kitap ve Makaleler

Albayrak, Muzaffer; **10 Ağustos 1915 Conkbayırı Süngü Hücumu**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı-1, Ankara 2016.

Altıntaş, Ahmet; **Belgelerle Çanakkale Savaşları**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi Yayınları Nu: 5, Çanakkale 1997.

Altıntaş, Ahmet; **Çanakkale İngiliz Orduları Başkomutanı Ian Hamilton’un Çanakkale Savaşları Raporu**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi Yayınları Yayın No: 7 Çanakkale 1999.

Atabey, Figen; “İtilaf Kuvvetleri’nin Gelibolu Yarımadası’na Çıkarma Harekâtı(25 Nisan 1915)”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, Yıl:13, Bahar 2015, Sayı: 18, ss. 249-270,100. Yıl.

Birinci Dünya Harbi’nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekatı, 1’inci, 2’inci ve 3’üncü Kitapların Özetlenmiş Tarihi (Haziran 1914-Ocak 1916), C. V. T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Ankara 1997.

Birinci Dünya Savaşı’nda Çanakkale Cephesi (25 Nisan 1915-4 Haziran 1915), V. Cilt, II. Kitap, T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Ankara 2019.

Birinci Dünya Savaşı’nda Çanakkale Cephesi (Haziran 1914-25 Nisan 1915), V. Cilt, I. Kitap, T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Ankara 2019.

1915’de Çanakkale’de Türk, T.C. Milli Müdafaa Vekaleti, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti Harp Dairesi Başkanlığı, Ankara 1957.

Engin, Vahdettin- Albayrak, Muzaffer; **Tarihin Akışını Değiştiren Savaş, Çanakkale 1915**, Çanakkale Savaşları Gelibolu Alan Başkanlığı, Yeditepe Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2019.

Hamilton, Ian; **Gelibolu Hatıraları 1915**, Ed. Ö. Andaç Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul 2005.

Oglander, C. F. Aspinall, **Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri Harekâtı: Seferin Başlangıcından 1915 Mayısına Kadar**; C. I, haz. Metin Martı, Arma Yayınları,

İstanbul 2005.

Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri II., Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2005.

Steel, Nigel – Hart, Peter; **Gelibolu, Yenilginin Destanı**, (çev. Mehmet Harmancı), Sabah Kitapçılık, İstanbul 1996.

Yahya Çavuş Anıtı

28/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yahya-cavus-ezineli1887-1915/?pdf=3270> adresinden erişilmiştir